

DE GEUZENPENNING

MUNT- EN PENNINGKUNDIG NIEUWS

8e JAARGANG

No 3

JULI 1958

TWEE 6e-EEUWSE MUNT- VONDSTEN UIT NEDERLAND

*Inzending van de Kon. Penning-
kabinetten van Nederland en van
België.*

De directies van de Kon. Penningkabinetten van Den Haag en Brussel hebben mij het vererend verzoek gedaan twee muntvondsten uit hun collecties aan het franse publiek te presenteren.

Deze twee muntvondsten zijn archeologische en economische documenten van groot belang. De oudste, gevonden te Velsen (N.H.) in 1866 en in datzelfde jaar gepubliceerd door de grote Nederlandse numismaticus P. O. van der Chijs, is nagenoeg onopgemerkt gebleven door historici en numismatici. De tweede, te Escharen (N.B.) in 1897 tevoorschijn gekomen, is gepubliceerd door Dr. C. Wilde en Dr. H. J. de Dompierre de Chaufepié in 1898, maar Maurice Prou en Raymond Serrure verklaarden de stukken waaruit hij bestond, voor vals. Ik heb onlangs deze vondst in Brussel en Den Haag zorgvuldig onderzocht en ik heb mij van zijn absolute echtheid kunnen overtuigen. Deze mening wordt volkomen gedeeld door de heren H. Enno van Gelder en F. Baillon, directeuren, mevrouw A. N. Zadoks-Jitta en mej. Lallemand, conservatrices aan deze Penningkabinetten. Deze tentoonstelling moet worden beschouwd als een rehabilitatie van dit document en ik ben verheugd dat door een samenloop van omstandigheden dit eerherstel plaats heeft in Frankrijk,

De Redactie heeft tot haar genoegen Prof. Lafaurie, verbonden aan de Sorbonne en aan het Cabinet des Médailles, bereid gevonden zijn belangrijk opstel over twee Nederlandse muntvondsten in de catalogus van de numismatische tentoonstelling te Parijs (zie Buitenlands Nieuws) aan de Geuzenpenning ter publicatie — in vertaling — af te staan.

DE GEUZENPENNING

DRIEMAANDELIJKSE UITGAVE

van het Kon. Ned. Genootschap voor
Munt- en Penningkunde
en van de Vereniging voor
Penningkunst

REDACTIE

Dr A. N. Zadoks-Josephus Jitta
Dr H. H. Zwager
Dr. J. Vinkenborg

REDACTIE-SECRETARIAAT

J. Schulman
Keizersgracht 448
Amsterdam-C.

ABONNEMENTSPRIJS

voor niet-leden van
een der beide verenigingen
f 3.— per jaar

ADVERTENTIES

¼ pagina f 50.— per jaar

POSTREKENING 31187 t.n.v.

Kon. Nederlands Genootschap
voor Munt- en Penningkunde
Amsterdam

waar een ietwat overijlde veroordeeling was uitgesproken.

Muntvondst van Velsen.

Deze muntvondst, die het eigendom is van het Kon. Penningkabinet in Den Haag, is in 1866 te Velsen gevonden bij de aanleg van het Noordzeekanaal.

Hij bestaat uit 5 solidi ten name van Justinianus I, waarvan 1 in Italië, 1 in Constantinopel en 3 zeer „barbaarse” in een onbekende streek zijn geslagen, en uit 11 trientes: waarvan 4 van het zgn. boucle-perdu type, door de Franken geslagen (één te Trier), 3 in andere stijl, ook aan de Franken toe te schrijven, 3 uit Noord-Gallische muntplaatsen en ten slotte één met het monogram van Nantes.

De solidi en de trientes, waarop de keizersnaam leesbaar is, dragen de titulatuur van Justinus I, Justinianus I en Justinus II. De andere stukken zijn imitaties, die alleen door de stijl van de locale stempelsnijders en de onbegrijpelijke omschriften verschillen van hun beter uitgevoerde prototypen.

De homogeniteit van de keizerlijke stukken, het ontbreken van munten uit de Provence — hoewel één uit Italië komt, en de afwezigheid van munten ten name van Tiberius Constantijn en Mauricius Tiberius laten het toe als verbergingsdatum 570-575 te opperen. Deze kleine muntvondst geeft een zeer kostbare bijdrage tot de economische geschiedenis van het begin van het laatste kwart der 6e eeuw en vormt een baken voor de datering van de eerste individuele locale munten van merovingisch Gallië.

Voor de inventaris van deze vondst, vgl: P.O. van der Chijs, *De Munten der Frankische en Duitsch-Nederlandsche Vorsten*, Haarlem 1866, p. 253-260, pl. XXII, 11-15, XXIII.

Muntvondst van Escharen.

Deze schat is gevonden op 16 april 1897 in een karrevracht zand uit een veld, gelegen op ongeveer 100 meter afstand van de parochiekerk van Escharen (N.Br.), ten zuidwesten van Nijmegen, op de linker oever van de Maas.

Op 14 juni 1897 vraagt de toenmalige directeur van het Kon. Penningkabinet, Dr. H. J. de Dompierre de Chaupepié, aan de Minister toestemming naar Grave te gaan, waar de munten zich bevinden, om de stukken, die in de collectie ontbraken, aan te kopen. 36 Solidi en trientes werden verworven; 2 Trientes zijn later in het Kon. Penningkabinet gekomen met de verzameling de Man. Het Penningkabinet te Brussel heeft, met de collectie Baudoin de Jonghe, 10 stukken verkregen.

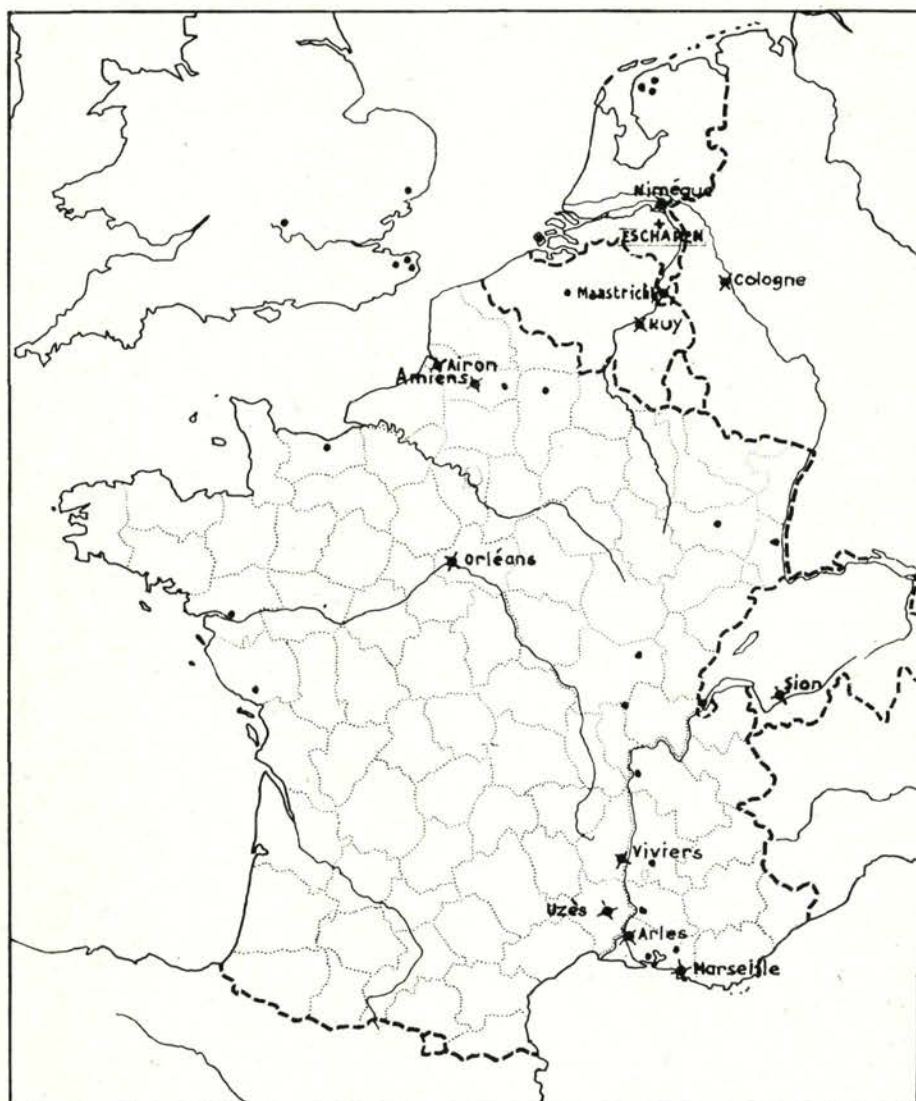
Deze serie van 48 munten wordt hier tentoongesteld; zij vertegenwoordigt alle typen van de 70 solidi en trientes waaruit de vondst oorspronkelijk bestond.

Drie hoofdgroepen zijn te onderscheiden:

1. een provençaalse groep, geslagen te Marseille, Arles, Uzès, Viviers;
2. een groep uit Rijn- en Moezeland, geslagen te Nijmegen, Keulen, Huy, Maastricht;
3. enige afzonderlijke muntplaatsen: Amiens, Airon (Saint-Vaast of Notre-Dame), Orléans, Sion en enige niet nader te bepalen muntplaatsen waaronder misschien Tiel.

De samenstelling van de eerste groep is merkwaardig homogeen: de keizersmunten en hun provençaalse nabootsingens zijn ten name van Zeno, Anastasius, Justinus I, Justinianus, Justinus II en Mauricius Tiberius. De munten van Choe (Huy), Friesland en Keulen zijn van het type van die van Mauricius en kunnen in het laatste kwart van de 6e eeuw worden gedateerd.

E S C H A R E N

- ★ Ateliers représentés dans le Trésor d'ESCHAREN.
- Trouvailles de monnaies isolées d'ateliers du midi de la Gaule.

Een aparte, zeer merkwaardige groep (7 van de 14 oorspronkelijke trientes zijn tentoongesteld) wordt gevormd door muntjes met op de voorzijde een dier (paard?) met omgewende kop en boven het achterlijf een voorwerp dat in drie punten eindigt. Op de keerzijde ziet men een krukkenkruis

op globe, met in de hoeken vier tekens, die — op een T na — nauwelijks te onderscheiden zijn en met een omschrift waarvan slechts één letter, een H, leesbaar is. Is het een monster met in drieën gesplitste staart zoals op de sceattas die gevonden zijn bij Terwispele en Hallum in Friesland,

bij Nice-Cimiez in Frankrijk? Men vergelijkte het liever met de versierde rand van een bronzen emmer, te Nijmegen gevonden: men ziet er een ree galoperen om aan de jagers te ontkomen; boven haar achterlijf is een tak eindigend in een bloem met drie bladen, die zij in haar vaart doet buigen.

Al deze trientes zijn — zeer slecht — geslagen met dezelfde stempels. Het grote aantal in deze vondst wijst erop dat zij dicht bij de vindplaats zijn vervaardigd, in het huidige Nederland of België; latere vondsten van meer leesbare exemplaren zullen de herkomst misschien nader preciseren. De munttypen van deze vondst plaatsen de verbergingsdatum in de alleraatste jaren van de 6e of de allereerste van de 7e eeuw: 600-610. Deze precisering maakt het mogelijk een hele serie tot nu toe ondateerbare munten ongeveer te dateren: Orléans, Sion, Airon en vooral de serie met het hollende dier.

De bijdrage van deze vondst tot de economische geschiedenis is belangrijk: de lijst van afzonderlijke vondsten van munten uit Z. Gallië (Marseille, Arles, Viviers) maakt het mogelijk een handelsweg uit te stippelen, die Rhône en Saône volgt, en geeft blijk van hun verbreiding in het noorden van het huidige Frankrijk, in België, Nederland en het zuidoosten van Engeland. De muntvondst van Escharen, die munten bevat afkomstig van de twee uiteinden van deze handelsweg die Friesland verbindt met de grote havenstad aan de Middellandse Zee, bevestigt de gegevens van de afzonderlijke vondsten en brengt het bewijs van het in gebruiknemen van deze Gallische route.

Tegen 570-575 begint de munt van Marseille zijn werkzaamheid met munten ten name van Justinus II. In 600 verbreedt hij zijn producten tot

in Rijnland en Friesland, waar hij school maakt. Waarom deze wederopleving van Marseille op dit ogenblik? Omdat Italië het slachtoffer is geworden van de Byzantijnse herovering en de Lombardische invallen. De Brenner-pas, waarlangs de zilveren munten van de Oost-Gothen binnenkwamen, waardoor talrijke Rijnlandse grafvelden worden gedateerd, is niet meer de handelsweg die Noord- en Middellandse Zee verbindt. Rhône en Saône zijn de nieuwe handelswegen.

De anarchie die in Italië heerst, verklaart de opleving van de grote havens van Marseille, dat om aan zijn commerciële behoeften te voldoen en ook om Byzantijnse munten aan te trekken, de meest actieve munt van Merovingisch Gallië zal oprichten, de enige die de traditie van „koninklijke” munten tot het eind van de 7e eeuw zal handhaven.

JEAN LAFURIE

Voor de Catalogus van de Muntvondst van Escharen vgl.: Dr. C. Wilde en Dr. H. J. de Dompierre de Chaufepié „La trouvaille d'Escharen”, in *Revue belge de Numismatique*, 1898, p. 253-272, pl. VI-VIII.

Begravenispenning

